

HZN **e** glasilo

Broj 11/2024

Službeno glasilo Hrvatskoga zavoda za norme

ISO:

Postavljanje norme za odgovornu umjetnu inteligenciju

IEC:

Postupanje s neželjenom pristranošću u sustavima umjetne inteligencije

HZN e-glasilo

Službeno glasilo Hrvatskog zavoda za norme sa stalnim dodatkom Oglasnik za normativne dokumente

Godište: 16. 2024.
ISSN 1847-4217
URL: <http://www.hzn.hr>

Izdavač: Hrvatski zavod za norme
MB: 1957406
OIB: 76844168802
Sjedište: Ulica grada Vukovara 78,
10000 Zagreb
Telefon: 01/610 60 95
Telefax: 01/610 93 21

Glavni urednik: Igor Božičević, ravnatelj HZN-a

Pomoćnik glavnog urednika: Sandra Knežević

Tehnički urednik: Sandra Knežević

Uredništvo: Ana Marija Boljanović, Ivo Andreis,
Marina Babić, Melanija Grubić Sutara,
Tatjana Majić

Lektura: Kristian Lewis

Grafička priprema: Sandra Knežević

Izlazi: mjesečno

Datum objave: 2024-11-30

Opremu tekstova obavlja uredništvo. Za sadržaj poimence potpisanih priloga odgovorni su njihovi autori. Oni ne iskazuju obvezno stav Hrvatskoga zavoda za norme. Objavljeni prilozi u službenom glasilu Hrvatskog zavoda za norme autorski su zaštićeni. Iznimka su sadržaj, novosti iz HZN, novosti iz europskih i međunarodnih normiranih tijela i s normizacijom povezane aktivnosti koji se mogu objavljivati u drugim stručnim časopisima uz obveznu naznaku izvora i dostavljanje časopisa u kojemu su objavljeni tako preuzeti prilozi. Za priloge iz rubrike Normizacija i Tehničko zakonodavstvo potrebno je zatražiti pisano odobrenje za njihovo objavljivanje od autora i od Hrvatskoga zavoda za norme.

Poštovani čitatelji!

Pred vama je predzadnji broj službenoga glasila Hrvatskog zavoda za norme u 2024. godini.

U Hrvatskom zavodu za norme održana su predavanja za studente te nove članove tehničkih odbora Hrvatskoga zavoda za norme. Oni su imali priliku posjetiti normoteku, dobiti informacije o normama iz njihova područja interesa te naučiti ponešto o radu i ulozi Hrvatskoga zavoda za norme. Više o ovim događajima možete pročitati u rubrici *Novosti iz HZN-a*.

Godišnja skupština IEC-a održana je u Edinburgu u Škotskoj od 21. do 25. listopada 2024. godine. Predstavnici HZN-a gospodin Igor Božičević i gospodin Tomislav Šolc prisustvovali su tom događanju, a sve najvažnije događaje i izvještaje potražite na IEC-ovoj mrežnoj stranici IEC GM 2024. Donosimo i prilog o novim izdanjima ISO-ovih norma.

Kao i u svakom broju, u rubrici *Novosti iz HZN/TO-a* nalazi se tablica u kojoj je dan brojčani prikaz članstva u Hrvatskom zavodu za norme.

U rubrici *Novosti iz međunarodnih i europskih normizacijskih organizacija* donosimo zanimljivosti iz rada ISO-a, IEC-a, CEN-a, CENELEC-a i ETSI-ja.

Donosimo prilog o novim izdanjima ISO-ovih norma te prijevod objave s IEC-ovih mrežnih stranica o neželjenoj pristranosti u sustavima umjetne inteligencije (UI), *Treating unwanted bias in AI systems*.

CEN i CENELEC svojim normizacijskim aktivnostima te objavljivanjem novih dokumenata prate trendove razvoja u području zelenih energija, sigurnosti pri uporabi sustava bespilotnih zrakoplova, kibernetičke sigurnosti itd.

Kao odgovor na sve veću zabrinutost u pogledu kibernetičke sigurnosti i zaštite podataka u području interneta stvari (IoT), ETSI je objavio sveobuhvatan dokument ETSI EN 303 645 V3.1.3. Više pročitajte u prijevodu članka *ETSI Releases New Guidelines to Enhance Cyber-security for Consumer IoT Devices*.

Ugodno čitanje!

Sadržaj 11/2024

Proslov

Novosti iz HZN-a

- Godišnja skupština IEC-a 2024. 4
- Studenti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu posjetili HZN 7
- Održano predavanje za članove tehničkih odbora HZN-a 8
- Ukrajinski institut za norme u službenom posjetu HZN-u 9
- Studenti Zdravstvenog veleučilišta u Zagrebu posjetili HZN 11

Novosti iz HZN/TO-a

- Članovi Hrvatskog zavoda za norme 12

Novosti iz međunarodnih i europskih normizacijskih organizacija

ISO

- Postavljanje norme za odgovornu umjetnu inteligenciju 13
- Trendovi u normama 15

IEC

- Postupanje s neželjenom pristranošću u sustavima umjetne inteligencije 17

CEN i CENELEC

- Sustavi zelene električne energije: potpuna rješenja koja se koriste normama za učinkovitost 18
- Dostupni su novi izvještaji i preporuke iz nekoliko skupina aktivnosti Foruma na visokoj razini europskoj normizaciji 19
- Novi CWA za praćenje zlouporabe dronova 20
- Kvantne tehnologije – nova skupina aktivnosti Foruma na visokoj razini o europskoj normizaciji 21
- Nova norma za sigurnije čamce na napuhavanje 22

ETSI

- ETSI objavio nove smjernice za veću kibernetičku sigurnost uređaja IoT-a široke potrošnje 23

Naslovnica: *Izvor fotografije Pixabay (autor Gerd Altmann)*
HZN Oglasnik za normativne dokumente (A1-A45)

ISSN 1847-4217

Godišnja skupština IEC-a 2024.

Pripremio: Igor Božičević

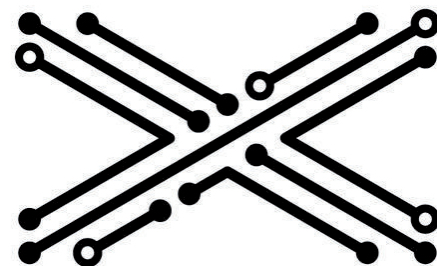
Foto: Igor Božičević

Svake godine IEC-ovi stručnjaci za normizaciju i ocjenu sukladnosti, zemlje članice i pridružene zemlje te upravni odbori okupljaju se na općoj skupštini IEC-a koja traje tjedan dana. Opća skupština jedinstveno kombinira upravljačke i tehničke sastanke. Zainteresirane strane iz cijelog svijeta okupljaju se kako bi odlučile o trenutnim pitanjima i o budućim smjerovima i strategijama za IEC.

Ovogodišnja 88. opća skupština Međunarodnog elektrotehničkog povjerenstva (IEC) održana je u Edinburgu u Škotskoj od 21. do 25. listopada. Domaćin opće skupštine IEC-a bio je *British Standards Institution* (BSI). IEC-ov Nacionalni odbor iz Hrvatske predstavljali su Tomislav Šolc, tajnik i Igor Božičević, ravnatelj Hrvatskog zavoda za norme (HZN).

Ovaj događaj okupio je više od 1250 međunarodnih stručnjaka, uključujući delegate, industrijske lidere, kreatora politika, akademike, studente i predstavnike javnosti koji su raspravljali o najboljim praksama i budućim planovima o temi „Prema potpuno električnom i povezanom društvu”.

IEC EDINBURGH
2024

Tijekom godišnje skupštine IEC-a 2024. zalagalo se za raznolikost i uključenost žena u e-tehnologiju, naglašavajući njihovu ključnu ulogu u elektrotehničkom sektoru, dok su specijalizirane radionice za mlade stručnjake osnažile sljedeću generaciju lidera.

Na svečanom otvaranju 88. opće skupštine Međunarodnog elektrotehničkog povjerenstva Njezino Kraljevsko Visočanstvo princeza Anna obratila se sudionicima i naglasila važnost četverodnevno događaja u poticanju inovacija, održivosti i globalne suradnje za ostvarenje potpuno električnog i povezanog društva.

S ciljem zajedničkog rješavanja globalnih problema, od kojih je održivost na prvome mjestu, fokus ovogodišnje opće skupštine bio je na olakšavanju prijelaza u digitalno i potpuno električno društvo i međunarodnu suradnju u različitim geografskim područjima i sektorima kao što su energija, proizvodnja, zdravstvena skrb i mobilnost. Druga ključna tema bila je digitalizacija norma.

Tijekom konferencije održane su sjednice upravljačkih tijela IEC-a (Glavna skupština, Upravni odbor za normizaciju, Odbor za ocjenu sukladnosti, Odbor za tržišnu strategiju) i sastanak tajnika svih nacionalnih odbora (IEC-ov Forum), na kojem se raspravljalo o strategijama borbe protiv klimatskih promjena.

Konferencija je također uključivala niz izložbenih dana otvorenih za javnost, zajedno s interaktivnim izložbenim prostorom, pružajući brojne mogućnosti za sudjelovanje i umrežavanje.

Prilika za sljedeću generaciju

Sudjelovanje polaznika u IEC-ovu programu za mlade stručnjake (IEC YP) ključno je za prenošenje znanja, pa je upućena zahvala njihovim poslodavcima što su prepoznali briljantnu priliku za profesionalni razvoj koja im je pružena i što su podržali njihovo sudjelovanje. S obzirom na to da su odbore pretežno predstavljali profesionalci napredniji u svojim karijerama, to je omogućilo onima koji su sporije napredovali da uče, umrežavaju se i surađuju na projektima.

Svake godine IEC nudi priliku za više od 100 YP-ova širom svijeta da pohađaju cijeli tjedan obuke i aktivnosti o normama. Svake godine izabire se vođa YP-a koji dobiva odgovornost vratiti se sljedeće godine kako bi trenirao nove YP-ove.

Skup pruža platformu za sljedeću generaciju stručnjaka koji će dati doprinos normizaciji i unijeti nove perspektive u IEC-ovu zajednicu. To je prilika da se vidi IEC na djelu i upoznaju tehnički stručnjaci iz cijelog svijeta te da se bolje razumije zašto je i kako sudjelovanje u normama na globalnoj razini važan strateški alat.

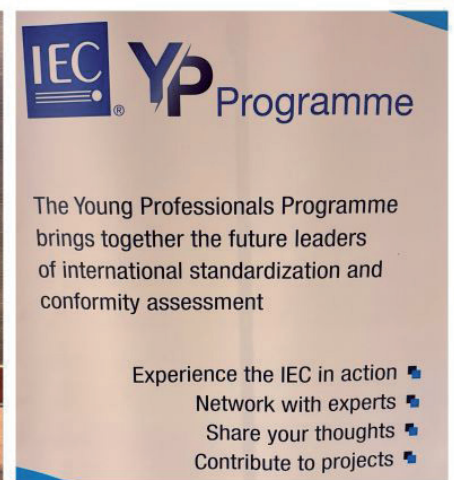
Prisutni YP-ovi cijeli tjedan sudjelovali su na *standards bootcampu* i drugim aktivnostima radeći s drugim međunarodnim YP-ovima na projektima kao što je pomaganje pri boljem brendiranju IEC-a i *online* razvoju norma. Plod njihova rada je video koji možete pogledati ovdje: [YP – Jačanje IEC brenda](#).

Ključne teme i problemi koji se pojavljuju

- *Poticanje digitalne evolucije međunarodnih standarda*

Program norma SMART ambiciozna je inicijativa koju zajednički vode Međunarodno elektrotehničko povjerenstvo (IEC) i Međunarodna organizacija za normizaciju (ISO). Sljedeća generacija IEC-ovih i ISO-ovih norma omogućit će prilagođene i ažurirane sadržaje u pravo vrijeme relevantnim korisnicima – bilo da je riječ o ljudima, računalima, složenim strojevima ili malim inteligentnim uređajima.

IEC također razvija **alat za razvoj online norma** za stručnjake i članove IEC-a. OSD alat omogućuje potpuni proces razvoja međunarodnih norma na jednoj *online* platformi (XML). To je usklađeno rješenje za IEC-ovu i ISO-ovu tehničku zajednicu za pisanje, pregled i komentiranje tehničkih dokumenata. Olakšava suradnju u potpunoj transparentnosti, uključujući komentiranje i rješavanje komentara. Također pruža temelje za podršku SMART norme i drugim inicijativama za digitalizaciju.

- *Potpuno električno i povezano društvo*

Ova vizija govori o iskorištavanju pametnih mreža, komunikacijskih i digitalnih tehnologija uz pomoć međunarodnih norma kako bi se u konačnici postigao dekarbonizirani svijet. Već vidimo nove norme koje se pojavljuju posljednjih godina za EV punjenje i SMART uređaje

- *Normizacija AI-ja i kvantnih tehnologija*

AI znatno unapređuje donošenje odluka, komunikaciju i prikupljanje podataka, a učinkovitost tehnologija i norma za AI razvija se kako bi se pomoglo u izgradnji povjerenja.

BSI vodi prvi međunarodni odbor za kvantnu tehnologiju, koji je Zajednički tehnički odbor ISO/IEC-a – kvantna tehnologija (JTC-QT). Kvantna tehnologija druga je generacija tehnologija koje se koriste snagom kvantne mehanike za stvaranje naprednih alata i uređaja kao što su kvantno računalstvo, kvantna simulacija, kvantna metrologija, kvantni detektori i kvantne komunikacije.

- *Međunarodna suradnja*

Norme se odnose na snagu suradnje. IEC zajedno s ISO-om i ITU-om (*International Telecommunication Union*) može bolje surađivati na rješenjima za normizaciju kako bi pomogli u postizanju ciljeva održivog razvoja UN-a. Ove organizacije također prepoznaju potrebu za većom integracijom s regionalnim i sektorskim organizacijama koje rade na sličnim ciljevima, uključujući IRENA-u (Međunarodna agencija za obnovljivu energiju), Organizaciju Ujedinjenih naroda za industrijski razvoj (UNIDO) i AFSEC (Afrička komisija za elektrotehničku normizaciju).

Zaključci

- ▶ IEC je iznimno strastven kolektiv i ne razlikuje se od Ujedinjenih naroda u elektrotehničkom prostoru.
- ▶ IEC je prepoznat kao organizacija koja može učiniti razliku za održivost na globalnoj razini i biti na vrhuncu tehnologije te imati pozitivan utjecaj na zemlje u razvoju.
- ▶ Sve zemlje članice IEC-a postoje u vlastitom političkom okružju i različito će odgovoriti na globalne izazove. Uz to, svaki nacionalni odbor stvari radi drukčije i neki nacionalni odbori imaju više resursa od drugih.
- ▶ Međunarodna suradnja i digitalizacija put su naprijed. Jedinstvo, zajedničko stvaranje i komunikacija način su na koji možemo odgovoriti na veće izazove.
- ▶ Važna je uloga mladih ljudi, uključujući studente i mlađe stručnjake, koji IEC YP-ovi šire znanje o normama među vršnjacima

Sljedeća, 89. opća skupština Međunarodnog elektrotehničkog povjerenstva održat će se od 8. do 19. rujna 2025. godine u New Delhiju u Indiji.

Studenti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu posjetili HZN

Pripremila: Ivana Ivić

Foto: Ivana Ivić

I ove su godine studenti Filozofskog fakulteta posjetili Hrvatski zavod za norme.

Dana 8. studenog 2024. desetak studenata došlo je u pratnji dr. sc. Ivanke Rajh. Studente je pozdravila Ivana Ivić, voditeljica Odsjeka za razvoj, edukaciju i certifikaciju, te ih upoznala s temama predavanja i predavačima.

Marina Babić, viša stručna savjetnica za normizaciju u području osnovnih norma, predstavila je rad Hrvatskog zavoda za norme, područja normizacije i vrste dokumenata u normizaciji te rad u tehničkim odborima. Istaknula je rad tehničkog odbora HZN/TO 37, *Terminologija* čije je područje rada priprema norma o načelima, metodama i primjeni terminologije i ostalih jezičnih i sadržajnih izvora u smislu stvaranja veza između različitih jezika i različitih kultura. Studentima je predstavila neke od njima zanimljivih norma tog tehničkog odbora poput norme HRN ISO 20539, *Pismo prevođenje, usmeno prevođenje i povezane tehnologije – Terminološki rječnik* (ISO 20539:2023), HRN ISO 23155:2022, *Usluge usmenog prevođenja – Konferencijsko prevođenje – Zahtjevi i preporuke* (ISO 23155:2022) te HRN EN ISO 17100:2015, *Usluge pismenog prevođenja – Zahtjevi za usluge pismenog prevođenja* (ISO 17100:2015; EN ISO 17100:2015).

Danijela Novota-Krajnović, viša stručna savjetnica za poslove odsjeka normoteke, upoznala je studente s radom normoteke i zbirkom hrvatskih norma. Naglasila je važnost autorskog prava na norme te predstavile aplikacije dostupne na mrežnim stranicama HZN-a: [sustav komentiranja nacrti norma HZNacrti](#) i [Repozitorij hrvatskih norma HRN4You](#). Također je istaknula važnost uključivanja studenata u normizaciju te ih pozvala da posjete normoteku.

Održano predavanje za članove tehničkih odbora HZN-a

Pripremila: Ivana Ivić

Foto: Ivana Ivić

U Hrvatskom zavodu za norme održano je 12. studenog 2024. godine predavanje za nove članove tehničkih odbora HZN-a.

Na predavanju su bila 22 člana TO-a iz institucija prijavljenih u članstvo HZN-a.

Nakon uvodnog pozdrava Ivane Ivić, voditeljice Odsjeka za razvoj, edukaciju i certifikaciju, sve prisutne pozdravio je ravnatelj Igor Božičević i poželio im dobrodošlicu u radu u tehničkim odborima.

U prvome dijelu izlaganja voditelj Odsjeka za opća područja normizacije Slaven Cvitanović upoznao je prisutne s HZN-om, normizacijom te prednostima u radu u HZN/TO-ima, načinom rada u tehničkim odborima HZN-a, Unutrašnjim pravilima za normizaciju (UPN), s posebnim osvrtom na UPN 5 – *Osnivanje i rad tehničkih odbora*. Istaknuo je mogućnost sudjelovanja u radu na međunarodnoj i europskoj razini normizacije.

Nadalje, prikazao je prisutnima rad u zaštićenom području HZNnorm za članove HZN/TO-a. Skrenuo je pozornost na dokumente koji se tamo nalaze, a važni su za rad članova HZN/TO-a, te na ostale podatke koji su dostupni na toj platformi.

Na kraju je Ana Marija Boljanović, voditeljica Odsjeka poslova normoteke, predstavila rad i usluge normoteke te pokazala HZN-ove e-alate za korisnike. Posebno je istaknula važnost autorskih prava na norme.

Ukrajinski institut za norme u službenome posjetu HZN-u

Pripremile: Melanija Grubić Sutara i Ana Marija Boljanović

Foto: Boris Opašić, HZN

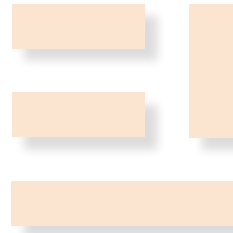
Predstavnici Ukrajinskog nacionalnog normirnog tijela (UkrNDNC) 19. studenog 2024. godine posjetili su Hrvatski zavod za norme u okviru projekta tehničke pomoći koju osigurava GIZ (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit*) u suradnji s Britanskim institutom za norme (*British Standards Institution, BSI*). Ovaj je posjet organiziran kao dio studijskog putovanja u sklopu projekta „Korištenje i provedba Sporazuma o pridruživanju EU-Ukrajina u području trgovine” čiji je cilj podržati i ojačati ukrajinske nacionalne institucije infrastrukture kvalitete u pripremi Sporazuma za Ocjenjivanje sukladnosti i prihvaćanje industrijskih proizvoda (ACAA).

Tijekom posjeta, djelatnici HZN-a prenijeli su ukrajinskim kolegama iskustvo svojih priprema za punopravno članstvo u europskim organizacijama za normizaciju CEN-u i CENELEC-u prije pristupanja Republike Hrvatske u Europsku uniju kao i trenutno iskustvo rada u europskom i međunarodnom normizacijskom okruženju. Osim o uvjetima članstva u europskim organizacijama, za vrijeme posjeta raspravljalo se o objavi norma, prodaji norma, komunikacijskim aktivnostima, članstvu u HZN-u i informacijskom sustavu HZN-a.

Na ovom su događanju sudjelovali su direktorica i zamjenik direktorice Ukrajinskog normirnog tijela te zaposlenici iz odjela koji se bave marketingom, održavanjem baze podataka, izdavaštvom, međunarodnom suradnjom, izradom normizacijskog programa rada. Studijsko putovanje, kao nezavisni stručnjak vodila je gospođa Ane Sindik. Iz HZN-a tematska izlaganja pripremile su Melanija Grubić Sutara i Ana Marija Boljanović koje su tijekom 2021. godine sudjelovale u TAIEX misiji u području normizacije o procjeni razine spremnosti ukrajinskoga nacionalnog sustava infrastrukture kvalitete s obzirom na pregovore o ACAA-i. U predstavljanju HZN-a, sudjelovali su zaposlenici iz odsjeka koji su odgovorni za pitanja koja se odnose na rad s korisnicima, prodaju, odnose s javnošću i normizacijska pravila rada: Danijela Novota Krajnović, Dragica Rapo Hercigonja, Mirjana Fijolić, Slaven Cvitanović i Ivo Andreis.

Posjeta je protekla u izuzetno toploj i ugodnoj atmosferi.

Studenti Zdravstvenog veleučilišta u Zagrebu posjetili HZN

Pripremila: Ivana Ivić

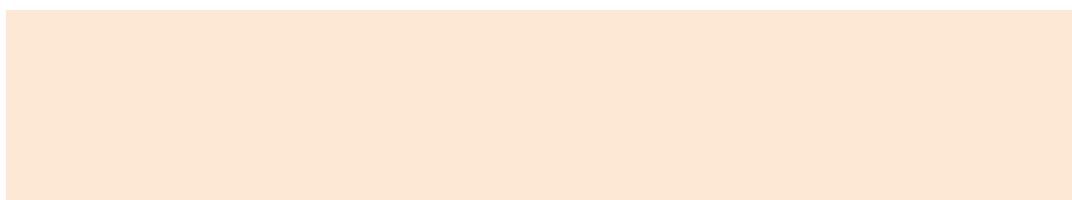
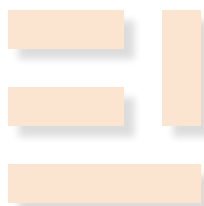
Foto: Ivana Ivić

I ove su godine studenti Zdravstvenog veleučilišta sa studija sanitarnog inženjerstva posjetili Hrvatski zavod za norme. Dana 22. studenog 2024. sedamnaest studenata došlo je u pratnji dr. sc. Marinka Petrovića.

Studente je pozdravila Ivana Ivić, voditeljica Odsjeka za razvoj, edukaciju i certifikaciju, te ih upoznala s temama predavanja i predavačima.

Marina Babić, viša stručna savjetnica za normizaciju u području osnovnih norma, predstavila je rad u normizaciji i vrste dokumenata te rad u tehničkim odborima. Upoznala je studente s normama iz područja sustava upravljanja kvalitetom općenito i u zdravstvu s naglaskom na normu HRN EN 15224:2017, *Sustavi upravljanja kvalitetom – Primjena norme EN ISO 9001:2015 u zdravstvu* (EN 15224:2016).

Ana Marija Boljanović, voditeljica Odsjeka poslova normoteke, upoznala je studente s radom normoteke i zbirkom hrvatskih norma. Naglasila je važnost autorskog prava na norme te predstavila aplikacije dostupne na mrežnim stranicama HZN-a: sustav komentiranja nacрта norma HZNacrti i Repozitorij hrvatskih norma HRN4You. Pozvala je studente da prilikom pisanja radova, a i u budućnosti, dođu u normoteku, gdje su im norme dostupne za pregled.

Članovi Hrvatskog zavoda za norme

Objavljujemo popis redovitih članova i članova promatrača HZN-a po vrstama pravnih odnosno fizičkih osoba za koje je Upravno vijeće donijelo odluke u listopadu 2024. godine. Tablica Članovi Hrvatskog zavoda za norme identična je tablici objavljenoj u prethodnom broju HZN e-glasila jer od listopada 2024. godine nije bilo promjena.

Tablica – Članovi Hrvatskog zavoda za norme

Vrsta članstva, vrsta pravne ili fizičke osobe	2024-10-31
Članovi promatrači	
Pravne osobe koje ostvaruju dobit	8
Fizičke osobe	0
Ukupno članova promatrača	8
Redoviti članovi	
Pravne osobe koje ostvaruju dobit	152
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – javne ustanove	17
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – HGK, HOK, HUP	1
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – strukovne komore i udruženja registrirana u Sudskom registru	6
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – strukovna društva i udruge osnovane prema Zakonu o udrugama i registrirane u Registru udruga	11
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – osnovne i srednje škole	2
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – visokoškolske ustanove	22
Fizičke osobe – pojedinci	20
Fizičke osobe – obrtnici	1
Tijela državne uprave	25
Ukupno redovitih članova	257
Ukupno članova HZN-a	265

Postavljanje norme za odgovornu umjetnu inteligenciju:

U povodu Svjetskog dana norma za 2025. godinu najavljen je međunarodni sastanak na vrhu o normama za umjetnu inteligenciju

Međunarodni sastanak na vrhu o normama za umjetnu inteligenciju 2025. najavljen je na Petom simpoziju o globalnim normama u New Delhiju u Indiji na sjednici posvećenoj ključnoj ulozi međunarodnih norma u osiguravanju sigurne, odgovorne i uključive uporabe umjetne inteligencije (UI). Prvi sastanak na vrhu održava se ovog tjedna u New Delhiju.

Tom zajedničkom inicijativom IEC-a, ISO-a i ITU-a unaprjeđuje se okvir UN-a za globalno upravljanje digitalnom tehnologijom i umjetnom inteligencijom [Global Digital Compact](#). Tim okvirom, koji su prošlog mjeseca prihvatili svjetski čelnici u okviru „Pakta za budućnost” na sastanku na vrhu UN-a 2024., naglašava se potreba za jačom suradnjom među normizacijskim organizacijama u promicanju razvoja i prihvaćanja interoperabilnih norma za umjetnu inteligenciju kojima se podržavaju sigurnost, pouzdanost, održivost i ljudska prava.

Pokretanje međunarodnog samita o normama za umjetnu inteligenciju konkretan je primjer snage suradnje triju organizacija i izravan odgovor na poziv na djelovanje iz nedavno objavljenog izvještaja visokog savjetodavnog tijela UN-a pod nazivom [Governing AI for Humanity](#).

Kao što su Ujedinjeni narodi istaknuli, umjetna inteligencija već mijenja naš svijet i, iako ima golem potencijal za dobro, ako se ne kontrolira, njezine se koristi možda neće ostvariti ili se neće pravično raspodijeliti.

Međunarodni sastanak na vrhu o normama za umjetnu inteligenciju u skladu je s tom vizijom i služit će kao važna platforma za rješavanje složenih problema umjetne inteligencije, osiguravajući razvoj norma i njihovu prikladnost za poticanje sigurnih, transparentnih i uključivih tehnologija za sve.

Glavni tajnik ISO-a Sergio Mujica izjavio je da postoji goruća potreba za zajedničkim pristupom djelotvornom upravljanju umjetnom inteligencijom putem međunarodnih norma.

”

Koordinirano prihvaćanje međunarodnih norma ključno je za osiguranje budućnosti odgovorne uporabe umjetne inteligencije, rekao je Mujica.

Umjetna inteligencija unosi revoluciju u gospodarske djelatnosti, potiče inovacije i gradi otpornu infrastrukturu potrebnu za održiv razvoj diljem svijeta.

Međunarodne norme u središtu su te transformacije i pomažu da se osigura da se umjetna inteligencija razvija, primjenjuje i upotrebljava na odgovoran način u cijelom svijetu.

ISO je predan razvoju norma koje unaprjeđuju ciljeve održivog razvoja Ujedinjenih naroda. Naša stalna suradnja s IEC-om i ITU-om potvrđuje tu misiju, uključujući inicijative kao što je [suradnja u području norma za umjetnu inteligenciju i autentičnost multimedijских sadržaja](#), koju smo najavili u svibnju.

Normama se mogu poduprijeti ciljevi politike u kojima je globalno upravljanje ključno jer promiču širenje korisnih sustava i prakse te potiču učinkovit razvoj naprednih tehnologija umjetne inteligencije.

Okupljanjem ključnih dionika i stručnjaka iz cijelog svijeta sastanak na vrhu postat će snažan temelj za upravljanje umjetnom inteligencijom, olakšavajući rad na stvaranju globalnih norma kojima se promiče uključiv i odgovoran razvoj umjetne inteligencije. Međunarodni sastanak na vrhu o normama za umjetnu inteligenciju 2025. održat će se od 2. do 3. prosinca 2025. u Seoulu, a domaćin će biti korejska Agencija za tehnologiju i norme (KATS).

”

Naša je odgovornost objaviti norme kojima se gradi povjerenje u digitalni svijet koji je osnova velikog dijela našeg društva. Naš zajednički normizacijski rad već donosi koristi u obliku veće interoperabilnosti, pouzdanosti i transparentnosti novih tehnologija kao što je umjetna inteligencija. Svojom suradnjom IEC, ISO i ITU mogu iskoristiti svoja jedinstvena stručna znanja te vladama i tvorcima politike osigurati dragocjena saznanja o normama za umjetnu inteligenciju kao pomoć u donošenju upućenih odluka o upravljanju”, izjavio je Philippe Metzger, glavni tajnik i direktor IEC-a. “Kao tri organizacije predane ostvarenju mjera na koje se poziva u inicijativi Global Digital Compact sa zadovoljstvom pokrećemo sastanak na vrhu o normama za umjetnu inteligenciju. Vjerujemo da će to omogućiti opipljive i konkretne ishode za daljnje inovacije u području umjetne inteligencije na način koji služi interesima čovječanstva”, dodao je.

Seizo Onoe, direktor ITU-ova Ureda za normizaciju u telekomunikacijama, ističe važnost partnerstva:

”

ITU je ponosni domaćin prvog Međunarodnog sastanka na vrhu o normama za umjetnu inteligenciju koji se ovog tjedna u suradnji s našim dugogodišnjim partnerima IEC-om i ISO-om održava u New Delhiju. Odlučni smo osigurati da norme podupiru odgovorno upravljanje umjetnom inteligencijom. To je i cilj naše suradnje u području norma za vodeni žig za umjetnu inteligenciju i autentičnost multimedijjskih sadržaja, pokrenute na ovogodišnjem Svjetskom sastanku na vrhu o umjetnoj inteligenciji za opću dobrobit. IEC, ISO i ITU sada surađuju na razvoju baze podataka o normama za umjetnu inteligenciju, što je glavni prioritet izaslanika glavnog tajnika UN-a za tehnologiju.

Pokretanje Međunarodnog sastanka na vrhu o normama za umjetnu inteligenciju 2025. na Svjetski dan norma važan je događaj. Svjetski dan norma 2024. potiče nas da izgradimo svijet u kojem otporna infrastruktura, održivi industrijski rast i pionirske inovacije, uz pomoć umjetne inteligencije i međunarodnih norma, potiču gospodarsku transformaciju, danas i za buduće generacije.

Save the date
**2025 International
AI Standards Summit**

2-3 December
 Seoul, South Korea

#AIstandardsSummit

Izvor: ISO
Priredila: Sandra Knežević
Prijevod: Tatjana Majić

Making lives
easier, safer
and *better.*

TRENDOVI U NORMAMA

ISO 14075:2024

Environmental management – Principles and framework for social life cycle assessment
(Upravljanje okolišem – Načela i okvir procjene socijalnog životnog ciklusa)

SAŽETAK

Ovim se dokumentom utvrđuju načela, okvir i zahtjevi te daju smjernice za procjenu društvenog životnog ciklusa (S-LCA) proizvoda. Okvirom se podupire bavljenje ciljevima održivog razvoja Ujedinjenih naroda (SDG) i postizanje postavljenih ciljeva tako što se utvrđuju aspekti koji pozitivno odnosno negativno utječu na ostvarenje ciljeva.

U dokumentu se daje definicija cilja i opsega, analiza inventara, procjena utjecaja, tumačenje S-LCA-a proizvoda i izvještavanje o njemu.

OPĆE INFORMACIJE

Status: objavljeno **Datum objave:** listopad 2024.

Izdanje: 1. **Broj stranica:** 28

Tehnički odbor: ISO/TC 207/SC 5

ICS: 13.020.10; 13.020.60

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

This standard contributes to the following Sustainable Development Goals

ISO 22336:2024

Security and resilience – Organizational resilience – Guidelines for resilience policy and strategy
(Sigurnost i otpornost – Organizacijska otpornost – Smjernice za politiku i strategiju otpornosti socijalnog životnog ciklusa)

SAŽETAK

U dokumentu se daju smjernice za osmišljavanje i razvoj politike i strategije organizacijske otpornosti. Uključuje smjernice o sljedećem:

- kako osmisлити i oblikovati politiku otpornosti
- kako osmisлити strategiju za postizanje ciljeva politike otpornosti
- kako odrediti prioritete za provedbu inicijativa organizacije usmjerenih na otpornost
- kako uspostaviti sposobnost za suradnju i koordinaciju u jačanju otpornosti.

Dokument se primjenjuje na organizacije koje žele povećati otpornost. Ne odnosi se na konkretne gospodarske grane i sektore. Može se primjenjivati u povećanju otpornosti tijekom cijelog životnog ciklusa organizacije.

U dokumentu se ne daju smjernice za razvoj organizacijske otpornosti.

OPĆE INFORMACIJE

Status: objavljeno

Datum objave: listopad 2024.

Izdanje: 1.

Broj stranica: 21

Tehnički odbor: ISO/TC 292

ICS: 03.100.01

ISO 59014:2024

Environmental management and circular economy – Sustainability and traceability of the recovery of secondary materials – Principles, requirements and guidance

(Upravljanje okolišem i kružno gospodarstvo – Održivost i sljedivost uporabe sekundarnih materijala – Načela, zahtjevi i smjernice)

SAŽETAK

U dokumentu se organizacijama daju načela, zahtjevi i smjernice za poticanje održivosti i sljedivosti aktivnosti i procesa uporabe sekundarnih materijala.

U dokumentu se također utvrđuju zahtjevi i daju smjernice organizacijama koje u okviru svojih aktivnosti i procesa uporabe sekundarnih materijala komuniciraju s pojedincima koji se uzdržavaju samostalnom djelatnošću s ciljem osiguranja sigurnih i zdravih radnih uvjeta i trajnog poboljšavanja dobrobiti, sredstava za život i stručne prakse tih pojedinaca.

Dokument se primjenjuje na organizacije, bez obzira na veličinu, vrstu i lokaciju, koje žele sustavno i odgovorno oporabljivati sekundarne materijale primjenjujući perspektivu životnog ciklusa i kružnog gospodarstva.

U dokumentu se ne navode kriteriji kvalitete za konkretne vrste sekundarnih materijala koji se oporabljaju. Oporaba energije i zbrinjavanje izvan su područja primjene ovog dokumenta.

Procesi prikupljanja, klasifikacije i razvrstavanja i nerazorni procesi mogu dovesti do uporabe komponenata i proizvoda. Priprema i prerada proizvoda ili komponenata radi njihove ponovne uporabe ili prerade (npr. prenamjene, ponovne proizvodnje, renovacije i popravka) nisu obuhvaćene područjem primjene ovog dokumenta.

OPĆE INFORMACIJE

Status: objavljeno **Datum objave:** listopad 2024.

Izdanje: 1. **Broj stranica:** 28

Tehnički odbor: ISO/TC 207/SC 5

ICS: 13.020.20; 13.020.60

ISO/TS 5788:2024

Health informatics – Internet healthcare service pattern

(Zdravstvena informatika – Obrazac internetskih zdravstvenih usluga)

SAŽETAK

U ovom se dokumentu navode osnovni elementi, model opisa i tipične kategorije obrazaca internetskih zdravstvenih usluga.

Dokument se primjenjuje na razvoj i primjenu obrazaca internetskih zdravstvenih usluga.

OPĆE INFORMACIJE

Status: objavljeno

Datum objave: listopad 2024.

Izdanje: 1.

Broj stranica: 11

Tehnički odbor: ISO/TC 215

ICS: 11.020.10; 35.240.80

Izvor: ISO insights - newsletter
Priredila: Sandra Knežević
Prijevod: Tatjana Majić

Postupanje s neželjenom pristranošću u sustavima umjetne inteligencije

31. listopada 2024., Uredništvo IEC-a

Od rasne diskriminacije u rješavanju zahtjeva za kredit do pogrešaka u medicinskoj dijagnostici: neželjena pristranost u sustavima umjetne inteligencije (UI) može imati goleme posljedice. S druge strane, planirana pristranost može biti vrlo korisna, npr. u probiru profila rizika u zahtjevima za kredit ili pri uvođenju pristranosti prema spolu ili rasi kako bi se neutralizirale poznate društvene predrasude, primjerice u djelatnostima u kojima su neke društvene skupine slabo zastupljene.

Kako dolazi do pristranosti? Sustavi UI-ja uče iz podataka, pa mogu odražavati predrasude koje već postoje u društvu ili se pojavljuju zbog pogrešaka u dizajnu sustava ili loše kvalitete podataka.

Naučene pristranosti u sustavu tada mogu pogoršati problem, pogodujući određenim skupinama ljudi, predmetima, idejama ili ishodima ili ih zanemarujući. Da bi stvari bile kompliciranije, uklanjanjem jedne vrste pristranosti može se stvoriti druga. Sve to može dovesti do loših rezultata. Budući da se sustavi UI-ja često upotrebljavaju kao pomoć pri donošenju odluka, neželjena je pristranost problematična.

Pogreške koje proizlaze iz neželjene pristranosti mogu narušiti povjerenje u sustave UI-ja i smanjiti koristi koje ta nova tehnologija može donijeti. Zbog toga je zajednički IEC-ov i ISO-ov odbor za umjetnu inteligenciju, **SC 42**, izradio novi tehnički izvještaj.

U tehničkom izvještaju **ISO/IEC TS 12791** opisuju se koraci koji se mogu poduzeti za rješavanje neželjene pristranosti pri razvoju ili čak upotrebi sustava UI-ja. On osobito može pomoći u rješavanju neželjene pristranosti u sustavima strojnog učenja koji obavljaju klasifikacijske i regresijske zadatke.

U njemu se primjerice navodi koje dionike treba uzeti u obzir, potrebe tih dionika, izvori podataka, ispitivanja i vrednovanje. Navode se i razne tehnike za rješavanje neželjene pristranosti kao što su algoritamske tehnike, poučavanje i podatkovne tehnike. Izvještaj se temelji na tehničkom izvještaju **ISO/IEC TR 24027**, u kojem se navode metode i tehnike mjerenja i procjene pristranosti.

Adam Leon Smith, voditelj projekta izrade tehničkog izvještaja, izjavio je da je utvrđivanje i rješavanje pristranosti aktivno područje istraživanja i postaje sve složenije s razvojem sustava UI-ja.

„Jedan je od glavnih izazova odrediti koja je pristranost doista potrebna, a koja je negativna i neželjena”, rekao je. „Dobno profiliranje može se smatrati neprihvatljivim kad je riječ primjerice o prijavama za posao, ali je važno pri vrednovanju liječenja. Pristranost može nastati i iz postojećih društvenih predrasuda i može je biti teško prepoznati, osobito ako UI ima više primjena. Sprječavanje i rješavanje neželjene pristranosti moguće je i iznimno važno kako bi se tehnologijom umjetne inteligencije osigurala brojne koristi za društvo koje ona obećava.”

SC 42 izrađuje međunarodne norme za UI primjenjujući cjelovit pristup u kojem se uzima u obzir cijeli ekosustav UI-ja. Razmatra tehnološke sposobnosti i netehnološke elemente kao što su poslovne potrebe, zahtjevi zakona i propisa, potrebe područja primjene te etička i socijalna pitanja.

Odbor organizira **redovite radionice** o umjetnoj inteligenciji na kojima se raspravlja o novim trendovima, tehnologiji, zahtjevima i primjenama te ulozima i normama. Na njima se okupljaju inovatori iz raznih regija i sektora koji predvode razvoj umjetne inteligencije i bave se istraživanjem, uvođenjem i normizacijom, primjenama i nadzorom nad umjetnom inteligencijom ili poslovima u vezi s osnivanjem poduzeća u području umjetne inteligencije.

Saznajte više o pododboru SC 42 od Waela Williama Diaba u ovom videu.

Sljedeća radionica održava se 9. i 11. prosinca. **Saznajte više**

Izvor: IEC
Priredio: Ivo Andreis
Prijevod: Tatjana Majić

Sustavi zelene električne energije: potpuna rješenja koja se koriste normama za učinkovitost

CEN i CENELEC bili su 7. listopada 2024. jedan od domaćina izvanrednog događanja o **Skupini aktivnosti 9 Foruma Europske komisije na visokoj razini o europskoj normizaciji (HLF)**, posvećenog sustavima zelene električne energije. Događanje su zajednički organizirali T&D Europe, VDE i GIMELEC, a održano je u Središnjoj upravi CEN-a i CENELEC-a u Bruxellesu. Sudjelovao je 21 dionik iz krugova elektroenergetike EU-a. Dionici su dali pregled rasprava održanih tijekom sjednica Skupine aktivnosti (Workstream, WS) 9.

Predstavnici država članica, Europske komisije, europskih organizacija za normizaciju, mrežnih operatora, proizvođača opreme i mnogih drugih razgovarali su o potrebi za stabilnim i fleksibilnim elektroenergetskim sustavom na čijem ostvarenju moraju zajednički raditi svi dionici, slušajući jedni druge i poštujući individualne i zajedničke potrebe.

Glavne su preporuke Skupine aktivnosti 9 sljedeće:

U odnosu na sustave zelene električne energije:

1. pridonijeti energetske neovisnosti Europe
2. stvoriti fleksibilnost globalnog elektroenergetskog sustava za sve
3. osigurati stabilnost elektroenergetskog sustava

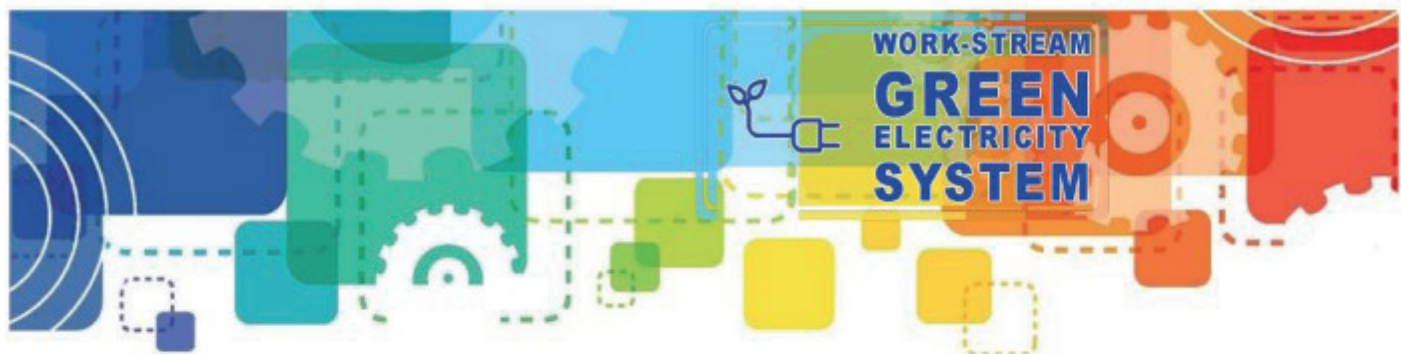
4. ostvariti zeleniji elektroenergetski sustav
5. poticati energetske učinkovitost na razini sustava.

Ostale horizontalne teme koje su bitne za Skupinu aktivnosti 9:

6. poboljšavanje i pojednostavljivanje procesa
7. uključivost radi dobrobiti svih.

Održana su programska izlaganja i nekoliko rasprava za okruglim stolom. Materijali s događanja i njegova snimka nalaze se na našoj mrežnoj stranici.

Više informacija o HLF-u dostupno je na posebnoj mrežnoj stranici CEN-a i CENELEC-a – prijavite se na novosti!

Green Electricity Systems: End-to-End Solutions Leveraging Standards for Efficiency

High-Level Forum on European Standardization – WorkStream 9

When: 7 October 2024, 12.00-18.30

Where: Brussels and Online

Izvor: CEN/CENELEC
Prijevod: Tatjana Majić

Dostupni su novi izvještaji i preporuke iz nekoliko skupina aktivnosti Foruma na visokoj razini o europskoj normizaciji

Europska komisija nastavlja objavljivati nove izvještaje o aktivnostima Foruma na visokoj razini o europskoj normizaciji. Novi izvještaji uključuju preporuke o normizaciji u raznim područjima i o tome kako ona može poduprijeti odgovarajuće sektore diljem Europe

Forum na visokoj razini o europskoj normizaciji (*High-Level Forum on European Standardization, HLF*) pokrenut je u siječnju 2023. godine u vezi sa [Strategijom EU-a o normizaciji](#). Cilj mu je utvrditi prioritete normizacije i podupirati zakonodavstvo i politiku EU-a te zeleno, digitalno i otpornije jedinstveno tržište. Rad se odvija u nekoliko skupina aktivnosti (*workstreams*), od kojih su neke već izradile izvještaje ili preporuke.

Skupina aktivnosti 3. „Nacionalna normizacijska tijela – ocjena tijela iste razine (+ MSP-ovi i uključivanje građanskog društva)”

U izvještaju se analizira uključivost i sudjelovanje svih dionika u normizaciji na nacionalnoj razini. Posebno se razmatraju uvjeti i mjere za pristup dionika te za uravnoteženo i djelotvorno sudjelovanje, analiziraju se prepreke sudjelovanju, predlažu prijedlozi za bolji pristup i sudjelovanje te prikuplja postojeća najbolja praksa. Izvještaj sadržava i popis preporuka usmjerenih na kreatora politika, dionike, nacionalna normizacijska tijela (NSB) i nacionalne odbore (NC) o tome kako postići da normizacija uključi sve.

Izvještaj i preporuke skupine aktivnosti 3. mogu se naći [ovdje](#).

Skupina aktivnosti 7. „Energija vjetra”

Ciljevi povezani s europskom zelenom tranzicijom zahtijevaju suradnju među sektorima i donose nove izazove normizaciji energije vjetra kao obnovljivog izvora energije. Skupina aktivnosti 7. osigurala je korisne i realne preporuke za HLF.

Zaključci i preporuke skupine aktivnosti 7. mogu se naći [ovdje](#).

Skupina aktivnosti 14. „Interoperabilnost podataka”

Europski podatkovni ekosustav zahtijeva zaštitu građanskih prava i našu tehnološku suverenost. Skupina aktivnosti 14. dovela je do nekoliko preporuka povezanih s poboljšanjem interoperabilnosti podataka normizacijom.

Izvještaj skupine aktivnosti 14. može se naći [ovdje](#).

Skupina aktivnosti 15. „Ključne sirovine”

Zakonom EU-a o ključnim sirovinama (CRM) osigurava se siguran i održiv lanac opskrbe ključnim sirovinama. Europske norme važne su za učinkovito i transparentno funkcioniranje tržišta ključnih sirovina.

Zaključci i preporuke skupine aktivnosti 15. mogu se naći [ovdje](#).

Više zaključaka iz drugih skupina aktivnosti HLF-a očekuje se u sljedećim mjesecima. Novosti ćemo redovito objavljivati na našoj mrežnoj stranici.

Izvor: CEN/CENELEC
Prijevod: Tatjana Majić

Novi CWA za praćenje zlouporabe dronova

Kako uporaba sustava bespilotnih zrakoplova (UAS) odnosno dronova raste u svim gospodarskim granama, raste i mogućnost zlouporabe i opasnost, osobito u osjetljivim područjima kao što su zračne luke, zatvori i ključna infrastruktura. Kao odgovor na rizike izrađen je sporazum s europske radionice CWA 18150:2024 sa standardiziranom metodologijom ispitivanja koja omogućuje jedinstven pristup otkrivanju, praćenju i identifikaciji (DTI) dronova, osiguravajući nužne smjernice policiji i djelatnostima zaštite donjeg zračnog prostora.

Dokument CWA 18150:2024, *Unmanned aircraft systems – Counter UAS – Testing methodology*, izrađen je u okviru projekta COURAGEOUS. U njemu se prikazuje standardizirana metodologija ispitivanja za obrambene bespilotne zračne sustave (C-UAS).

Sve veća potreba za normizacijom u području C-UAS-a

Zbog sve veće dostupnosti tehnologije bespilotnih zrakoplova na globalnoj je razini porasla namjerna i nenamjerna zlouporaba UAS-ova. Od krijumčarenja u zatvorima do neovlaštenih letova iznad zračnih luka, bespilotni zrakoplovi postaju sve veći problem. Unatoč sve većoj opasnosti, odgovor nadležnih tijela i gospodarstva i dalje je sporadičan i neusklađen, uz nedosljedno izvještavanje o incidentima i različite pristupe obrani od UAS-ova.

Svrha je dokumenta CWA 18150:2024 ispuniti prazninu uspostavom standardiziranog postupka ispitivanja i vrednovanja sustava C-UAS. Taj dokument, izrađen u okviru policijskog segmenta Fonda za unutarnju sigurnost Europske unije, pruža cjelovitu metodologiju za procjenu izvedbe rješenja za otkrivanje, praćenje i identifikaciju, čime se potiče veća pripravnost i bolji odgovor na opasnosti UAS-ova.

Pregled dokumenta CWA 18150:2024

U dokumentu se iznosi niz scenarija, od kojih svaki predstavlja uobičajene slučajeve uporabe u stvarnom svijetu, kao što su:

- **sigurnost zračnih luka i granica**, gdje upadi dronova mogu ometati rad ili predstavljati izravnu prijetnju

- **zaštita ključne infrastrukture**, uključujući nuklearne elektrane i vladine zgrade
- **sigurnost javnih okupljanja**, na kojima zbog velikog broja ljudi dronovi predstavljaju osobito veliku opasnost.

U dokumentu se za svaki scenarij definiraju operativne potrebe i zahtjevi funkcionalne izvedbe koje sustav C-UAS mora ispunjavati. Zahvaljujući tim scenarijima metodologija osigurava da krajnji korisnici kao što su policija i zaštitarsko osoblje mogu odabrati sustav koji ispunjava njihove potrebe, čime se poboljšava sigurnost i operativna učinkovitost.

Sveobuhvatan okvir za ispitivanja

Dokumentom CWA 18150:2024 uvodi se sveobuhvatan okvir za ispitivanja kojim su obuhvaćeni razni uvjeti okoliša, vrste bespilotnih zrakoplova i mjerila izvedbe. Težište mu nije na neutralizaciji ili onesposobljavanju UAS-ova, nego na otkrivanju, praćenju i identifikaciji. Primjenom standardnih scenarija terenskog ispitivanja sustavi C-UAS mogu se vrednovati na temelju sposobnosti izvedbe u stvarnim okruženjima, čime se omogućuju kvalitativne i kvantitativne usporedbe među sustavima.

U ispitivanjima se uzimaju u obzir glavni čimbenici, npr.:

- **područje otkrivanja**: udaljenost s koje sustav može otkriti dron
- **točnost praćenja**: sposobnost sustava da kontinuirano prati položaj drona
- **sposobnost identifikacije**: sposobnost sustava da odredi marku, model i korisni teret drona.

Koristi za dionike

Za dionike koji se bave **sustavima C-UAS** standardizirani pristup pruža jasne smjernice o operativnim potrebama, pomažući im u inovacijama i usklađivanju proizvodnih kapaciteta sa zahtjevima tržišta. **Krajnjim korisnicima** olakšava donošenje odluka o nabavi jer osigurava pouzdan način ocjenjivanja izvedbe sustava u raznim scenarijima rada. Osim toga, **tvorci politika** mogu bolje razumjeti sposobnosti sustava C-UAS i tako donositi kvalitetnije odluke o propisima. Također se poboljšava koordinacija među tijelima različitih nadležnosti.

Prema sigurnijem zračnom prostoru

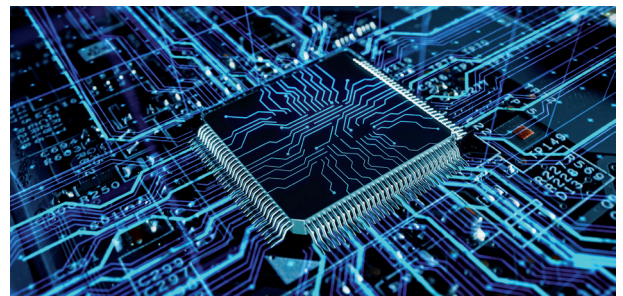
S obzirom na to da dronovi i dalje prevladavaju u civilnom i kaznenom kontekstu, standardizirani pristup sustavima C-UAS nužan je za javnu sigurnost. Dokument CWA 18150:2024 osigurava bitan okvir za procjenu učinkovitosti rješenja C-UAS i olakšava koordinaciju odgovora na opasnost dronova diljem Europe.

Izradom ove standardizirane metodologije CEN je pokazao predanost potpori razvoju sigurnih i djelotvornih tehnologija, stavljajući Europu na čelo inovacija u području sustava C-UAS.

Izvor: [CEN/CENELEC](#)
Prijevod: Tatjana Majić

Kvantne tehnologije – nova skupina aktivnosti Foruma na visokoj razini o europskoj normizaciji

Europska komisija i članovi Foruma na visokoj razini o europskoj normizaciji (HLF) smatraju kvantne tehnologije prioritetnom politikom. Stoga su odlučili toj temi dati zaseban prostor u političkim i stručnim raspravama u okviru tek pokrenute skupine aktivnosti (Workstream, WS) 16.

U nacrtu dokumenta za utvrđivanje područja rada te skupine aktivnosti, kao osnova za normative dokumente bitne za europski plan normizacije, naveden je rad na normama povezanim s kriptografijom otpornom na napade s kvantnih računala i distribucijom kvantnih ključeva tehničkih odbora [CEN/CLC JTC 22, Quantum Technologies](#), i [CEN/CLC JTC 13, Cybersecurity and Data Protection](#), te radom Europskog instituta za telekomunikacijske norme (ETSI).

U okviru skupine aktivnosti tražit će se načini za promicanje europskog plana normizacije na međunarodnoj razini, povećanje koordinacije europskih aktivnosti, poboljšanje ugrađivanja istraživačkih aktivnosti u normizacijske inicijative te pomoć u određivanju prioriteta.

Skupinu vodi Italija. Tema posebno zanima države članice EU-a i druge članove HLF-a kao što su europske organizacije za normizaciju, organizacije iz Priloga III. Uredbe o normizaciji, strukovna i granska udruženja te akademska zajednica.

Prvi sastanak održan je 10. srpnja 2024. godine.

Nova norma za sigurnije čamce na napuhavanje

Nedavno je objavljena nova norma o minimalnim sigurnosnim karakteristikama motornih i krutih čamaca na napuhavanje. Cilj je povećati sigurnost raznih projektnih kategorija rekreacijskih plovila.

Norma EN ISO 6185-3:2024 primjenjuje se osobito na čamce duljine trupa manje od 8 metara i snage motora 15 kW ili više, za projektne kategorije B, C ili D iz [Direktive 2013/53/EU](#) (Direktiva o rekreacijskim plovilima ili RCD). Minimalne sigurnosne karakteristike odnose se na projekt, materijale, izradu i ispitivanje motornih čamaca na napuhavanje i krutih čamaca na napuhavanje.

Glavne su promjene u normi EN ISO 6185-3:2024 u odnosu na prethodno izdanje sljedeće:

- plovila izgrađena za vlastite potrebe (tip VII) i plovila posebno namijenjena za uporabu s posadom i za komercijalni prijevoz putnika (tip VIII) sada se razlikuju samo po projektnoj kategoriji, a ne po snazi motora
- definicije su izmijenjene kako bi odražavale sadašnju praksu
- za čamce tipa VIII dopušten je veći raspon kutova nagiba za ostvarenje najmanjeg zahtijevanog momenta uspravljanja

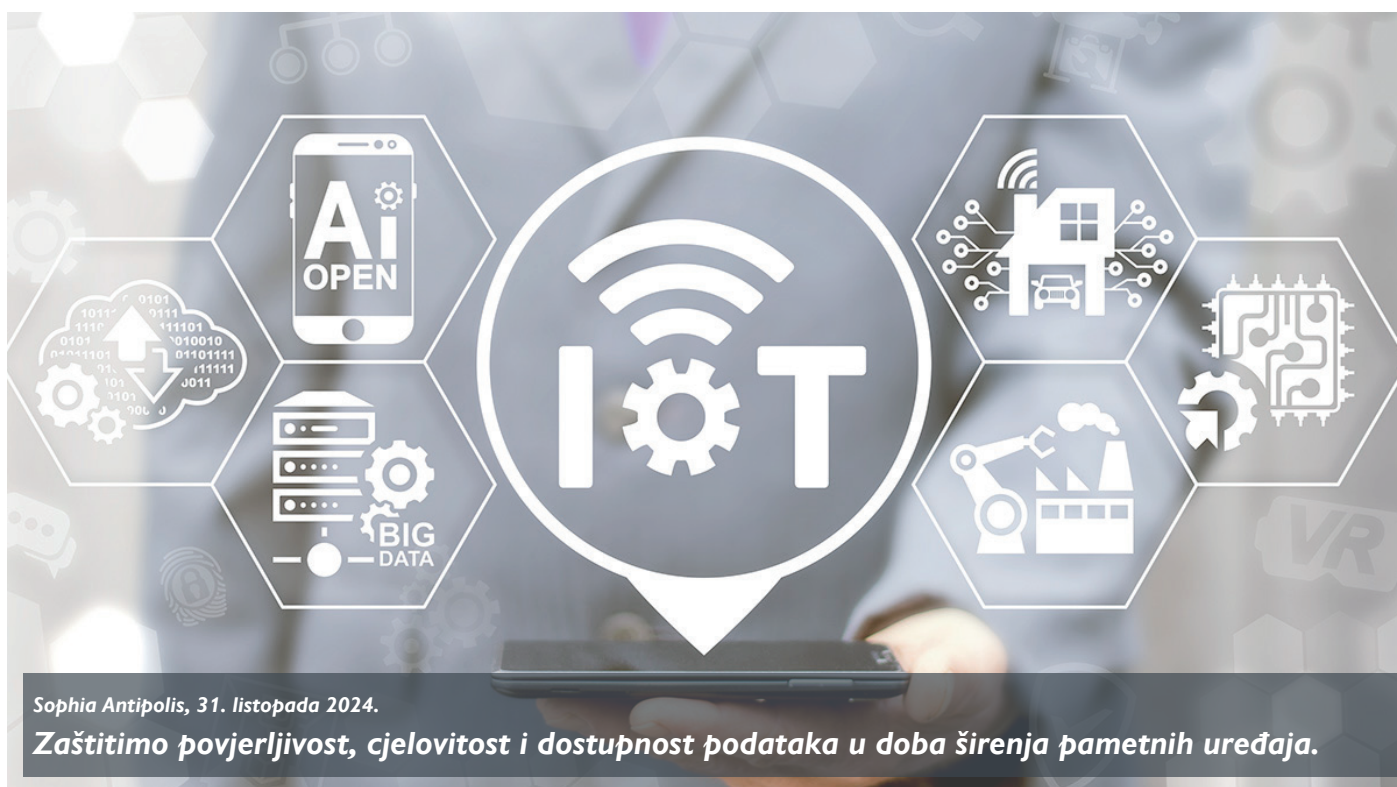
- kako bi se odrazilo povećanje snage motora i brzine, ispitivanja izvedbe u vodi mogu se provoditi pri snazi manjoj od pune i na manjim valovima
- preporučuje se da posada ne sjedi na nosećim cijevima (komorama) pri velikoj brzini ili na valovima višim od 2 metra, bez obzira na projektnu kategoriju
- navedeni su dodatni zahtjevi za projektiranje i ispitivanje podiznih točaka.

Zahvaljujući tim izmjenama normom se osigurava siguran rad čamaca na napuhavanje s više plutajućih cijevi/komora izrađenih prema zahtjevima, u skladu s projektnim kategorijama iz Direktive o rekreacijskim plovilima. Važnost norme naglašava i činjenica da je taj tržišni sektor snažan u mnogim zemljama i da postoji značajan uvoz na europsko tržište.

Mnoga od malih plovila upotrebljavaju se kao „tenderi”, tj. opskrbeni brodovi za veće motorne brodove i jedrilice, što znači da se podižu na brod ili vuku. Dobar je primjer poboljšanja to što su zahtjevi u pogledu projektiranja i ispitivanja „podiznih točaka” povećani kako bi se izbjegli dodatni sigurnosni problemi pri podizanju.

Izvor: CEN/CENELEC
Prijevod: Tatjana Majić

ETSI objavio nove smjernice za veću kibernetičku sigurnost uređaja IoT-a široke potrošnje

Sophia Antipolis, 31. listopada 2024.

Zaštitimo povjerljivost, cjelovitost i dostupnost podataka u doba širenja pametnih uređaja.

Kao odgovor na sve veću zabrinutost u pogledu kibernetičke sigurnosti i zaštite podataka u području interneta stvari (IoT), ETSI je objavio sveobuhvatan dokument ETSI EN 303 645 V3.1.3 (2024-09) u kojem se navode opće sigurnosne odredbe za uređaje IoT-a široke potrošnje. Budući da se sve više kućnih uređaja spaja na internet, zaštita osobnih podataka postala je iznimno važno pitanje i za proizvođače i za potrošače.

Svrha je novih smjernica pomoći dionicima koji se bave razvojem i proizvodnjom uređaja IoT-a osiguravajući im fleksibilan okvir za inovacije uz zadanu razinu sigurnosti. U dokumentu se daju odredbe usredotočene na ishod, čime se izbjegavaju pretjerano preskriptivne mjere i organizacijama omogućuje sloboda prilagodbe sigurnosnih rješenja konkretnim proizvodima.

Glavne značajke dokumenta uključuju:

- **osnovne odredbe:** utvrđivanje temeljnih sigurnosnih zahtjeva primjenjivih na sve uređaje IoT-a široke potrošnje
- **upute za primjenu:** jasni primjeri i objašnjenja o tome kako primjenjivati odredbe
- **usklađenost s Općom uredbom o zaštiti podataka:** osiguranje usklađenosti uređaja IoT-a koji obrađuju osobne podatke s odredbama Opće uredbe o zaštiti podataka
- **spremnost za buduće potrebe:** predviđanje da će se budućim preradama dokumenta sadašnje preporuke pretvoriti u obvezne odredbe.

”

Potrošači sve više ovise o uređajima spojenim na internet dok obavljaju sigurne transakcije, zbog čega je od ključne važnosti da proizvođači zasluže povjerenje, dajući prednost sigurnosti s pomoću dizajna”, rekao je Jan Ellsberger, glavni direktor ETSI-ja. „Cilj je smjernica riješiti najvažnije slabe točke. Uvjeren sam da pomažu u stvaranju sigurnijeg ekosustava IoT-a sve dok smo na oprezu – u potpunosti svjesni da taj posao nikada nije gotov.”

Dokument obuhvaća širok spektar uređaja IoT-a široke potrošnje, uključujući pametne kućne asistente, povezane uređaje, uređaje za praćenje zdravlja i još mnogo toga. U njemu se također razmatraju konkretna ograničenja resursa koja mogu pogoditi te uređaje kao što su ograničena procesorska snaga i napajanje.

ETSI naglašava da, iako će se smjernicama znatno poboljšati sigurnosne mjere za uređaje IoT-a široke potrošnje, one nisu univerzalni lijek za sve probleme u području kibernetičke sigurnosti. S obzirom na to da se okružje IoT-a široke potrošnje i dalje razvija, ETSI ostaje predan suradnji s partnerima u djelatnosti radi poboljšanja smjernica te sigurnosti i zaštite svih korisnika.

Za više informacija o smjernicama i njihovim posljedicama za budućnost uređaja interneta stvari široke potrošnje posjetite:

https://www.etsi.org/deliver/etsi_en/303600_303699/303645/03.01.03_60/en_303645v030103p.pdf

Izvor: ETSI
Priredila: Alica Glavaš
Prijevod: Tatjana Majić

O ETSI-ju

ETSI članovima pruža otvoreno okružje koje uključuje sve zainteresirane strane i podupire pravodobnu izradu, prihvaćanje i ispitivanje globalno primjenjivih norma za sustave, aplikacije i usluge utemeljene na informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji (IKT) u svim sektorima gospodarstva i društva. Mi smo neprofitno tijelo s više od 900 organizacija članica širom svijeta iz 64 zemlje na pet kontinenata. Članovi čine raznoliku bazu velikih i malih privatnih tvrtki, znanstvenih organizacija, sveučilišta, državnih i javnih tijela. ETSI je jedno od triju tijela koja Europska unija službeno priznaje kao europske normizacijske organizacije.

Za više informacija posjetite
<https://www.etsi.org/>

Kontakt
e-pošta: press@etsi.org